

Kainatın İletişim Dilinin Çözüldüğü Eser; Ayetü'l-Kübra

The Treatise That Solves The
Communication Language of The
Universe: Ayetü'l-Kübra

Sebahattin YAŞAR

Özet

İletişim, 'kişilerin birbirlerini anlaması', 'konuşan ile dinleyen arasındaki mesaj alışverişi', 'varlık üzerindeki anlamı okuma', 'hal dilini çözümleme' gibi anlamlara gelir. Bediüzzaman Said Nursi'nin Ayetü'l-Kübra adlı eseri düşünüldüğünde varlığı, doğayı, kendini, Allah'ın düşünmek anlamıyla O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak anlamı içinde, varlık üzerindeki dersi almak, adeta varlıkla iletişim içinde olmak anlamları kendini gösterir. Bediüzzaman'ın eserinde oldukça zengin bir iletişim çeşitliliği ve iletişim araçları dikkat çekmektedir. Bu çalışmada iletişim unsurları açısından Ayetü'l-Kübra adlı eser çeşitli yönleriyle incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Tefekkürü İletişim, Ayetü'l-Kübra, Müellif Okur İletişimi, Mana-i Harfi, Yaratıcının Varlığı,

Abstract

Communication means 'people's understanding of each other', 'message exchange between the speaker and the listener', 'reading the meaning on the being', 'analyzing the language of state'. Bediuzzaman Said Nursi, in his work *Ayetü'l-Kübra*, points to recognizing the creator from the creatures He created, the uniquely perfect order in the universe, in the context of thinking about Allah. A very rich variety of communication and communication tools draw attention in Bediuzzaman's work. In this study, the work named *Ayetül Kübra* is examined in terms of communication elements from various aspects.

Key Words: Communication, Contemplative Communication, *Ayetü'l-Kübra* (The Supreme Sign), Author-Reader Communication, The Presence of the Creator

İletişim Üzerine...

İletişim, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, 'Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon' anlamıyla geçmektedir.⁽¹⁾ Diğer bir tanımıyla, "İnsanlar arasında her türlü bilgi, duygu ve düşünce alışverişinin yazılı ya da sözlü olarak aktarılması ve bilginin ortaklaşa kullanılmasıdır."⁽²⁾ İletişimin, 'kişilerin birbirlerini anlaması', 'konuşan ile dinleyen arasındaki mesaj alışverişi', 'varlık üzerindeki anlamı okuma', 'hal dilini çözümleme' gibi farklı tanımları da bulunmaktadır. "Varlık üzerindeki anlamı okuma"ya da varlığın insanla hal diliyle konuşması ise iletişimin tefekkür boyutunu göstermektedir. Tefekkür, lügatte, 'Bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, derin düşünme, maksadı kavramak için zihnini eşyanın manasını anlama haline yöneltme, eşyaya ait bilgileri kalbe getirme'⁽³⁾ gibi manalara gelmektedir. Diğer taraftan 'İslam dininde günahlarını, kainatı, varlıkları, doğayı, yaratıkları, kendini ve Allah'ı düşünmek ve O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak'⁽⁴⁾ anlamıyla farklı bir iletişim tanımı içermektedir.

İletişim ile tefekkür birbirine yakın bir anlam taşımaktadır. Ayetü'l-Kübra eseri düşünüldüğünde varlığı, doğayı, kendini, Allah'ın düşünmek anlamıyla O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak anlamı içinde, varlık üzerindeki dersi almak, adeta varlıkla iletişim içinde olmak anlamı kendini gösterir.

"Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım" (Aclûnî, II, 132) hadisi de, Allah- kul ve mahlukat arasındaki iletişimi hatıra getirir. Bir mesaj verilecekse veya bir bilginin muhatabına ulaşması sağlanacaksa, orada bir iletişimin gerçekleşmesi gerekecektir. Bu yönüyle de iletişim biliminin doğuşunu ilk insana kadar götürmek mümkündür.

İnsanlar, kendini ve alemi yaratan Rableriyle dualarında, beddualarında hep iletişim halindedir. Kur'an-ı Kerim'de, "Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanıyıp kaynaşasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık"⁽⁵⁾, ayeti, insanların çok yönlü bir iletişim ağı içinde hayat sürdürdüklerine işaret etmektedir. Bu maddi ve manevi farklılıklarla yaratılma bile insanlar arasında iletişimi gerekli kılan temel unsurlardandır denilebilir.

Allah Teâlâ, kulları ile sözlü ve sözsüz âyetlerle iletişim kurmuş ve onlara dünya hayatındaki sorumluluklarını bildirmiştir. Allah'ın (c.c.), 'bilinmek istemesi' sırrı, yarattığı şuurlu mahluk insanla iletişimi gerekli kılar. Buradaki 'bilinmek istemeklik'; belli ki, aciz insan 'her şeyin dizginini elinde olan'ı

*"Bilinmeyen gizli
bir hazine idim,
bilinmek istedim,
bilineyim diye
halkı (kâinat)
yarattım"*

1 <https://sozluk.gov.tr/>

2 Metin Işık, İletişimden kitle iletişime, Konya 2000; Orhan Gökçe, İletişim Bilimine Giriş, Ankara, 2006, s. 8.

3 Osmanlıca-Türkçe Lügat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2001.

4 <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tefekk%C3%BCr>

5 Hucurat, 49/13

*Dünyaya
gelen her insan
yaratıcısını
tanıma yolculuğu
yapmak
zorundadır,
üzerindeki bu
donanım bunun
için verilmiştir.*

tanısının amaçlıdır.⁽⁶⁾ Allah, mahlukatı yaratarak ve her an yeniden yaratarak zışuurla iletişim kuruyor. Zışuur da kendinin ve etrafındaki bütün mahlukatın an be an yaratılmasına şahit olarak yaratıcısı ile iletişim kurar. İnsan olmak, zışuur olmak bu iletişimin gereğidir.

İnsan, dünyaya kainatın sahibini bilme - tanıma donanımı ile gönderilmiştir. İmtihan muhatabı olsun diye de, bir hayat programı olan Kur'an-ı Kerim ve yaşayan rehber olarak Peygamberle (asm) bu iletişim güçlendirilmiştir.

Dünyaya gelen her insan yaratıcısını tanıma yolculuğu yapmak zorundadır, üzerindeki bu donanım bunun için verilmiştir. Dolayısıyla bu keşif yolculuğunu yapmayan, insan değildir.

'Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım'⁽⁷⁾ ayeti de insanın yaratılış amacının Rabbinin emirlerine uyması olarak ifade edilmektedir.

Demek ki insanın, yaratıcısını tanımaktan daha önemli bir işi yoktur. İnsanın bu varlık-yaratıcı iletişimi gerçekleşmediği zaman, -ki pozitif bilim yaratıcıyı gündeme almayan böyle bir iletişim tarzını takip ediyor.- bu takdirde sahibi, sanatkarı belli olmayan, tesiri sebeplere verilen bir varlık alemiyle iletişim kuruluyor ki bu da eksik kalıyor.

Sanatkar bilinmeden sanat tam olarak anlaşılmaz. Bu da Yaratıcının sanat olarak tezahür eden esmasını tanımayı gerekli kılıyor. Ayetü'l-Kübra insanı bu zengin tefekküre davet ediyor.

1. Bölüm

Müellif - okur iletişimi

Ayetü'l-Kübra⁽⁸⁾ isimli Bediüzzaman'ın eserinde oldukça zengin bir iletişim çeşitliliği ve iletişim araçları dikkat çekmektedir. Bu iletişim çeşitliliği ile birlikte; insanın Allah ile kendi organları ile (akıl, kalp, ruh...) ve semavat, küre-i arz gibi bir topluluğun insanla (yolcu) iletişimi gibi farklı örneklerle de rastlanır.

6 <https://sorularlailamiyet.com/ben-gizli-bir-hazine-idim-bilinmek-istedim-bilinmeye-muhabbet-ettim-ve-kainati-yarattim-mealindeki-1>

7 Zariyat, 56.

8 Ayetü'l-Kübra Risalesi'nin Önemi

İmanı kurtarmak ve tahkiki hale getirmek noktasında Risale-i Nur eserlerinin yeri ne kadar mühim ise, Risale-i Nur eserleri içinde de Ayetü'l-Kübra eserinin yeri de öyledir. Bu Risale, Risale-i Nur'un adeta hülasetü'l-hülasesidir. Yani Risale-i Nur'un bütününü bu eserden çıkarmak ya da bu eserden Risale-i Nur'un diğer hakikatlerine ulaşmak mümkündür denilebilir. Yani ihlas, uhuvvet, kader, haşir gibi bahisleri mündemiçtir.

Ayetü'l-Kübra eseri imanın esası ve temeli olan "Allah'a iman" rüknünü en geniş ve en kapsamlı bir şekilde izah ve ispat eden bir risaledir. Muazzam bir deliller mecmuasıdır. Bu sebeple İmam Ali (r.a.) bu risale hakkında ziyade teveccüh edip iltifat etmiştir. Bir nevi Risale-i Nur'un merkezi ve beyni hükmündedir. Küfür ve şirkin bütün itirazlarını susturan ve onlara bir delik, bir mecra bırakmayan, bütün kainat kitabını dolaştırıp okutan ve delillerin her çeşidini zikreden, külli bir risale olmasından dolayı, çok ehemmiyet kazanmıştır. Ayetü'l-Kübra Risalesi'ni ele geçiren bir insan, Allah'ın izni ile hem tahkiki imanı kazanır, hem de küfür ve şirkin karanlığından emin olur. (<https://sorularlarisale.com/hz-alinin-ayetul-kubra-risalesine-ehemmiyet-vermesi-bu-risalenin-hangi-ozelliginden-kaynaklaniyor-neden-ozellikle>)

Müellifin eserin henüz ilk cümlelerinde okuyucusu ile olan iletişim biçimi orijinaldir. Okura eserini okutmak ve istifadesinin yüksek olmasını temin etmek için okuyucuyla samimi ve içten bir diyalog kurması dikkat çeken ilk iletişim biçimidir. Burada müellif oldukça olgun ve mütevazı bir tarzda okuyucunun albenisini kazanmaya çalışıyor. Okuyucuyu korkutmuyor. İlmî enaniyet gibi bir manevi rahatsızlık taşıyor. Konuyu bir bahçe metaforu ile zenginleştirip, 'Büyük bir bahçeye giren bir kimsenin, o bahçenin bütün meyvelerine elleri yetişmez, fakat eline girdiği miktar yeter. O bahçe yalnız onun için değil. Belki elleri uzun olanların hisseleri de var.'⁽⁹⁾ diyerek, okuyucuyu okumaya ve anlamaya motive eder.

Konunun devamında, eserinde nelerle karşılaşacağını, anlamının önündeki güçlüklerin nelerden kaynaklandığını, nasıl anlaşılır hale geleceğini izah eder. Müellifin okuyucuya verdiği bu bilgiler okuyucu için çok önemlidir.

'Mühim bir ihtar ve bir ifade-i meram' üst başlığı ile verilen bilgiler içinde, bu risalenin anlaşılmasını güçleştiren durumları beş sebep ile izah eder. Bunlar; bu eserin başkalarının anlayışına göre olmayıp, kendi tasavvuru olduğu ve kendi nefsi için yazdığını, gayet geniş ve derin meseleler ele alındığı için herkesin birden anlayamayacağını, hakikatler parçalanmasın diye bölünmediğinden meselelerin uzun olduğunu, hatta bazen bir cümlenin bir sayfa, bir yaprak gibi uzadığını, her bir meselenin pek çok delilleri ve hüccetleri olduğundan bazen on, yirmi delili bir tek burhan yaparak meselelerin uzadığından kısa fehimlerin anlayamayacağını, bir de eserin Ramazan ayında yazılmış olmasından inayetin devrede olduğunu ifade eder ve böylece okuyucuya nerelerde zorlukla karşılaşacağını anlatmış olur.⁽¹⁰⁾

Bu arada müellif eserindeki yüksek hakikatlerin de hakkını vererek, eserin sonunda, bu eserin çok önemli olduğunu, imanı zayıf olanın imanını güçlendireceğini, imanı güçlü olanı ise tahkiki hale getireceğini iddia eder ve 'imanımızı taklitten tahkike ve tahkikten ilmel-yakine ve ilmel-yakinden aynel-yakine ve aynel-yakinden hakkal-yakine iblağ ediyor.'⁽¹¹⁾ der.

Ayrıca eserin çok önemli olduğunu ifade ettiği bölümde, "Medar-ı kusur ve işkâl olan bu beş sebeple beraber, bu risalenin öyle bir ehemmiyeti var ki, İmam-ı Ali (r.a.) kerâmât-ı gaybiyesinde bu risaleye, "Âyet-i Kübrâ" ve "Asâ-yı Mûsâ" namlarını vermiş, Risale-i Nur'un risaleleri içinde buna hususî bakıp, nazar-ı dikkati celbetmiş. (Haşiye: El-Ayetü'l-Kübra'nın bir hakiki tefsiri olan bu Ayetü'l-Kübra Risalesi, Hazret-i İmam'ın (r.a.) tâbirince, "Asâ-yı Mûsâ" nâmında Yedinci Şuâ kitabıdır.)"⁽¹²⁾ diyerek, Hazret-i Ali (r.a.)'yi referans göstermiştir.

Müellif, eserin Mukaddime bölümünde ise iki varta içerisinde dört meselede, yakin-i imaniyi sarsan ve tereddüt veren meseleleri anlatır. Burada

"Medar-ı kusur ve işkâl olan bu beş sebeple beraber, bu risalenin öyle bir ehemmiyeti var ki, İmam-ı Ali (r.a.) kerâmât-ı gaybiyesinde bu risaleye, "Âyet-i Kübrâ" ve "Asâ-yı Mûsâ" namlarını vermiş, Risale-i Nur'un risaleleri içinde buna hususî bakıp, nazar-ı dikkati celbetmiş.

9 Bediüzzaman Said Nursi, Şualar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 163.

10 Bediüzzaman Said Nursi, Şualar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 163.

11 A.g.e, s.280.

12 A.g.e, s.164.

*Bir varlık
üzerindeki anlamı
çözümleyen
insan o varlık
ile bir iletişim
gerçekleştirmiş
olmaktadır.*

bir ispat edicinin, binler inkar edici karşısındaki etkinliğine, yine nefiy ve inkar edenlerin işin aslına, özüne bakmayıp, kendi nefislerine, akıllarına, gözlerine bakıp hükmettiklerini belirtir.

Diğer bir kafa karıştıran meselede ise, bir fende, bir sanatta münakaşa edilen bir konuda o fennin veya sanatın haricindeki adamların ne kadar büyük ve alim ve sanatkar olurlarsa olsunlar, “onların sözleri onda geçmez, hükümleri hüccet olmaz” der ve şöyle örneklendirir; “Büyük bir mühendis, bir hastalığın keşfinde ve tedavisinde bir küçük tabip kadar hükmü geçmez. Ve bilhassa, maddiyatta çok tevağğul eden ve gittikçe mâneviyattan tebâud eden ve nura karşı gabileşen ve kabalaşan ve akli gözüne inen en büyük bir feylesofun münkirâne sözü mâneviyatta nazara alınmaz ve kıymetsizdir”⁽¹³⁾

Buradan da anlaşılıyor ki, imana dair bir mesele konuşulurken nazar-ı dikkate alınması gerekenler, din alimleri ve bu alanda ilmi olanlardır. Kafası dünya meşguliyetleri ile karışmış olan, maneviyatta gerilemiş, kabalaşmış olan filozofların görüş ve düşüncelerinin bu konularda delil gösterilemeyeceğini ifade eder. Okuyucunun eserden daha derinlikli ve kolay istifade etmesinin yolunu bilgilendirerek gösterir. Bu da müellif- okuyucu iletişimi ne güzel bir örnektir.

Böylece müellif okuyucusuna sadece eserin üzerinde yol gösterici olmayıp, o ele alınan konu ile ilgili ne gibi karışık durumların olduğunu izah ederek, okuyucuya çok yönlü yardım etmiş olmakta ve arzu ve isteklerini anlatırken, aynı zamanda okuyucuyu bilgilendirerek sağlıklı bir iletişim örneği göstermektedir.

2. Bölüm

A- Eserdeki iletişim çeşitliliği

İletişim; insanın insanla, insanın kendi ile (iç iletişim), insanın toplulukla, insanın tabiatla (varlık) iletişimi gibi basamaklardan oluşmaktadır. Bu basamakların her birinin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır.

İletişim denince sadece sözlü iletişim akla gelmemelidir. Yani konuşulan dil aracılığıyla iletişim kurulduğu gibi, sözsüz de kurulabilir. Aynı ortamda birbirini algılayan kişiler hiç konuşmasalar bile bakışlarıyla, vücutlarının duruşuyla, aralarında bıraktıkları mesafeye birbirlerine mesaj yollar ve sözsüz bir iletişim kurarlar. Ya da varlığın üzerindeki sanat, renkler, desenler birer hal dili ile kendini ifade etme olarak yorumlanır.

Bir varlık üzerindeki anlamı çözümleyen insan o varlık ile bir iletişim gerçekleştirmiş olmaktadır. Hatta o varlık üzerinden o varlığa o anlamı yükleyen mesajlarını alıp olumlu - olumsuz bir değerlendirmeye tabi tutup bir sonuca ulaştığı için bu bir çeşit iletişim tarzıdır.

Kainattaki bütün eşya hikmet ve inayet lisanı ile bize Allah'ı tarif eder, onun kudsî isim ve sıfatlarını tanıttırır. Kur'an'da tevhidin ispatı sadedinde

zikredilen ekser ayetler bu nevidendir. Risale-i Nurların ekser risaleleri bu kabilden delillerden bahseder.

Ayetü'l-Kübra isimli eserde insandan insana iletişime müellif ile okuyucu arasındaki diyalogu, insanın topluluk ile iletişimine kainat yolcusunun bir topluluk ismi olan semavat veya küre-i arz ile konuşmasını, insanın varlık ile iletişimine insanın sorularına cevap veren varlıkları, insanın kendi ile iç iletişimine ise, insanın kendine dönüp⁽¹⁴⁾, kendi ile akl⁽¹⁵⁾ ve kalbi ile konuşması gibi pek çok örnekler verilebilir.

Burada farklılık arz eden iletişim çeşitlerinden ise, topluluğun insanla konuşması, semavatın insana seslenmesi⁽¹⁶⁾, varlıkların insanla konuşması, yaratıcılarının isim ve sıfatlarını anlatmaları, varlıkların varlıklar ile aynı yaratıcının mahluku olmaları hasebiyle konuşmaları gibi esere özel bir çok iletişim çeşitliliği dikkat çekmektedir.

'Kainattan halıkını soran bir seyyahın müşahedatıdır'⁽¹⁷⁾ üst başlığı ile verilen bölüm, bir ayet tefsiri olması hasebiyle, 'bismillah' denilerek, önce Allah ile iletişim kurulmaktadır. Hatta müellif diğer eserlerinde Nur Talebeleriyle olan mektup yazışmalarında 'bismihi sübhanehu' diyerek, anlamlı bir kul-Rab iletişimi sergilemektedir.

Seyyahın varlıkları dinlemesi ve onlar üzerinden marifet toplaması bir iletişim çeşididir. Dinlemek, bir konuşanı ve bir de bir konuyu akla getireceğinden buradaki bilgi paylaşımı bir iletişim biçimidir.

Ayetü'l-Kübra da farklı bir iletişim çeşidi olarak, varlıkların (semavatın) yolcu ile konuşmasıdır. İnsanlar arası iletişimde bir insan, muhatabı olan toplulukla (konferans, panel gibi) konuşur; burada ise, topluluk ismi olan semavat insana seslenmektedir ve "bu güzel misafirhanenin sahibini ve bu kitab-ı kebîrin müellifini ve bu muhteşem memleketin sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta göklerin nur yıldızıyla yazılan güzel yüzü görünür. "Bana bak, aradığını sana bildireceğim" der. O da bakar, görür ki:"⁽¹⁸⁾

Burada semavat alemi ile seyyahın konuşması bir iletişim çeşidi olarak verilmiştir. İlerleyen sayfalarda küre-i arz ve içindeki bulut gibi, yağmur, şimşek gibi unsurlar yolcu ile konuşarak ona kendilerini yaratanın isim ve sıfatlarından bahsetmektedir.

Görüldüğü üzere burada, varlık üzerinde taşıdığı manaları zişuur mahlukata kendi lisanıyla anlatmaktadır. Zaten eserin bütününde bu varlık-insan; varlıklar alemi ve insan iletişim basamaklarını görmek mümkündür. Buradaki gündeme gelen bilgiler ise, aslında her biri birer ilim dalı olan bilgi hazinelerinin birer çekirdek gibi numuneleridir. Bu konuşan her bir varlık kendi içinde bir bilimsel disiplinin çalışma alanıdır.

14 A.g.e, s. 176.

15 A.g.e, s. 177.

16 A.g.e, s. 173.

17 A.g.e, s. 173.

18 A.g.e, s. 174.

Seyyahın varlıkları dinlemesi ve onlar üzerinden marifet toplaması bir iletişim çeşididir. Dinlemek, bir konuşanı ve bir de bir konuyu akla getireceğinden buradaki bilgi paylaşımı bir iletişim biçimidir.

*Kainata bakışın,
varlıkla iletişimin
tefekkür/ilim
olabilmesi için,
mana-i harfi,
yani varlığın
Yaratıcısını bulma
niyet ve nazarıyla
yapılması gerekir.*

Bu yönüyle eserde zengin bir iletişim çeşitliliği vardır. Yine rüzgarın, yağmurun ve diğer bütün varlıkların ‘Kainat Sultanı’ndan gelen emirleri dinlemesi, bilmesi⁽¹⁹⁾ Allah ile varlık arasındaki iletişime örneklerdir.

Ayetü'l-Kübra’da, farklı bir iletişim olan ‘musibet diliyle iletişim’ de kullanılmış, metinde insanların başlarına bir tokmak gibi vuran ve yaratılış amacını ikaz eden dolu örneği ile verilmiştir; «hikmetli ve garabetli vaziyetlerle, baş aşağı gafil insanın başına tokmak gibi vuruyor.» Ve dolu, kar adeta insanla iletişime geçerek; “Başını kaldır, kendini tanıttırmak isteyen fa’al ve kudretli bir zatın harika işlerine bak. Sen başıboş olmadığın gibi, bu hadiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyorlar. Bir Müdebber-i Hakim tarafından istihdam olunuyorlar”⁽²⁰⁾ diye ihtar ediyorlar.

Eserde ayrıca varlık alemi ile meraklı yolcu arasında farklı bir iletişim metodu olarak soru-cevap tarzı ile birlikte bir de zihne gelebilecek sorulara bazen soru da olmadan cevaplar verilmesi de tercih edilmiştir. Sokratik sorgulama denilen bu tarz, bilimsel bir metodolojidir.⁽²¹⁾ Bu yolla yeni sorular oluşturularak bilgi ve düşünce geliştirilmektedir.

B- Eserde iletişim tekniği

a- Mana-i harfi temelli ‘tefekkürî iletişim’

Ayetü'l-Kübra’da, yolcu ile varlık arasındaki iletişimin/tefekkürün sağlıklı yapılabilmesi için, kainattan Halık’ını soran seyyah, her şeyde yaratıcısını gösteren mana-i harfi⁽²²⁾ bakışına ihtiyaç duyar. Eserde Sanatkar ancak bu gözlükle görünür.

Kainata bakışın, varlıkla iletişimin tefekkür/ilim olabilmesi için, mana-i harfi, yani varlığın Yaratıcısını bulma niyet ve nazarıyla yapılması gerekir. Bu ‘tefekkürî iletişim’ ancak insanı Allah’a yaklaştırır. Bu iletişim; eserden fiile, fiilden isme, isimden sığata, sığattan şunun⁽²³⁾a, şundan Zat’a giden bir süreçte gerçekleşir.

İmanın kuvvetlenmesi ve varlıkla ilgili gelen her malumat bu teknikle ancak nura, ilme dönüşür, ibadet olur. Ancak böyle bir bakış açısı yapılan iletişimi tefekkür haline getirebilir. Aksi halde mahlukata sadece mahlukat

19 A.g.e, s. 176.

20 A.g.e, s. 179.

21 Nevzat Tarhan (Prof. Dr.), Çağın Vicdanı Bediüzzaman, Nesil, İSTANBUL, 2012, s. 36.

22 Mana-i Harfi: Bediüzzaman’ın “Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelime ile dört kelâm öğrendim” dediği kelimelerden birisidir. “Cenâb-ı Hakkın mâsivâsına, yani kâinata mânâ-yı harfi ile ve Önün hesabına bakmak lâzımdır. Mânâ-yı ismi ile ve esbab hesabına bakmak hatâdır. Evet, her şeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakka bakar, diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakka bakan cihete teneneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakka bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. Binaenaleyh, nimete bakıldığı zaman Mün'im, san'ata bakıldığı zaman Sâni, esbaba nazar edildiği vakit Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir.”

23 Şunun; bizim nakıs, kusurlu işlerimizin, duygularımızın Cenab-ı Hak katındaki (İfade-de aciz kaldığımız) kusursuz, mukaddes şekilleridir. Şevk-i mutlak, iftihar-ı mukaddes, memnuniyet-i mukaddese gibi...

hesabına bakmak, isimlerden ibaret kalır ve malumattan öteye geçmez ve ilim olmaz.

Ayetü'l-Kübra'daki varlığı yaratıcı ile birlikte düşünmek o varlığı daha anlamlı hale getirir. Üzerindeki yaratılış hikmetleri ancak o zaman görünmeye başlar. Böylece zışuur insanın etrafındaki varlık alemi bir değer olarak anlam bulur. İnsan böylece çevresinde maddi ve manevi varlıkları bir değer olarak görür. Böylece hayat ve içindekiler daha bir anlam kazanır. İnsan da şuur gereği anlamlar içinde bulunduğu varlığın kıymetini takdir eder ve onları verene şükreder. Zaten bu şükür, varlığı yaratanın, şuur sahibi insandan nimetlerin ücreti olarak istediğidir. Bu aynı zamanda nimetlerin devamlılığına da bir gerekçedir. Nimetler ile şükür arasında bir bağlantı vardır. İnsana verilen nimetler ücretsiz değildir. 'O nimetlerin fiyatı olarak şükür istiyor.'⁽²⁴⁾ Çünkü nimet şükür görmezse gider, ilahi bir kaidedir. Birinci Söz'de bu nimetlerin fiyatı şöyle izah edilir: "Evet, o Mün'im-i Hakiki, bizden o kıymetli nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise, üç şeydir: Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir."⁽²⁵⁾ der. Zaten şükür edilince, Yaratıcının insandan beklediği amaç gerçekleşmiş olur. Şükür de sadece dil ile değil, onun emirlerini yerine getirmek ve yasakladığı şeylerden uzak durmak anlamıyla, bir kulluk halidir. Bundandır ki her nimet, hakikat-i halde yaratıcının varlığını ispat eden bir delildir.

b- Gaibane suretinde iletişim

Risale-i Nur'da insanın iki cihetle ubudiyetinden bahsedilir. "İşte insan, şu kainata geldikten sonra, iki cihet ile ubudiyeti var. Bir ciheti, gaibane bir surette bir ubudiyeti, bir tefekkürü var; diğeri, hazırane muhataba suretinde bir ubudiyeti, bir münacaatı vardır."⁽²⁶⁾

Ayetü'l-Kübra yolcusunun 'gaibane' ve 'muhataba' suretinde olmak üzere iki külli seyahati/iletişimi vardır. Eserdeki gaibane seyahat semavat, feza, küre-i arz, denizler nehirler, dağlar sahralar, bitkiler, hayvanlar, kuşlar, peygamberler, alimler, melekler, istikametli akıllılar ve kalpliler, vahiy ve ilhama mazhar olanlar ile birlikte, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed (asm) ve kainat olmak üzere 18 mertebeden oluşur. 19. mertebe 18 mertebeden toplanan marifet delillerini yorumlama ve onlara şahit olma durağıdır. Bu mertebede artık iman, tahkiki düzeyde ve hakkal-yakin derecesindedir.

Ayetü'l-Kübra'nın kâinat seyyahı mahlûkatta Halık'ını gaibane arayışının ilk aşamasında öncelikle cismanî âlemin on bir mertebesinde seyahat eder. Bu seyahat uzaklardan yakınlarla, cansızlar âleminden akıllı varlıklara doğru gerçekleşir. Öncelikle gökyüzünün yıldız, gezegen, uydu gibi sayısız varlıklarıyla tüm azametiyle "La ilahe illallah" demesi tefekkür edilir. Ardından atmosferin rüzgâr, bulut, yağmur, gök gürültüsü ve şimşekleriyle şahadeti gözlemlenir. Sonrasında yeryüzüne inilerek okyanus, deniz,

*Ayetü'l-
Kübra'nın
kâinat seyyahı
mahlûkatta
Halık'ını gaibane
arayışının ilk
aşamasında
öncelikle cismanî
âlemin on bir
mertebesinde
seyahat eder.*

24 Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 677.

25 Bediüzzaman Said Nursi, Sözler, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 18.

26 A.g.e, s. 526.

*Tüm müstakim
akıllar ve selim
kalpler, ilhamlar,
vahiyler bu
yolculuktaki
yoldaşlardır.*

nehir, dağ ve sahraların lisan-ı halleriyle tesbihleri zikredilir. Bitkiler, ağaçlar, hayvanlar ve kuşlar âlemlerinin nevleri, fertleri ve cihazları sayısınca dilleriyle tesbihleri anlaşıldıktan sonra ise insan âleminin üç yüksek tabakası olan enbiya, asfiya ve evliyaların şahadetleri dinlenilir. Seyahatin bu birinci aşamasının son mertebesinde ise meleklerin şahadetine kulak verilir. Mahlûkattan Halık'a gaibane arayışın ikinci aşaması ise "âlem-i gayb ve âlem-i berzah" seyahatleridir. Tüm müstakim akıllar ve selim kalpler, ilhamlar, vahiyler bu yolculuktaki yoldaşlardır. Bu aşamanın yedi mertebesinin son üçünde ise "üç büyük, külli muarrif" in sözlerine kulak verilir: Muhammed-i Arabî (asm), Kur'an-ı Kerim, kâinat. On sekiz mertebe, "hakikat arşı" na çıkararak "imani bir miraç" mahiyetindedir. On dokuzuncu mertebeye gelindiğinde gaibane seyahatin sonuna erişilir. Kâinat seyyahı artık "aradığını aradığından sorma" kıvamına ve makamına ulaşmıştır: "Her şeyi gösteren güneşi güneşten sormak gerektir."⁽²⁷⁾

Burada varlıkların Allah'ın varlığına şahitlik etmelerinde pek çok esmayı telaffuz ettikleri görülür. Seyyaha yaratıcılarından marifet (bilgi) verirken, pek çok esmayı ifade eder. Eserin izaha başlanan ilk sayfalarında seyyah ile semavatın konuştuğu bölümde Yaratıcının sıfatları zikredilir. "Bir kısmı arzımızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top gülesinden yetmiş derece sür'atli yüz binler ecram-ı semâviyeyi direksiz, düşürmeden durduran ve birbirine çarpmadan fevkalhad çabuk ve beraber gezdiren; yağsız, söndürmeden mütemadiyen o hadsiz lâmbaları yandıran ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihayetsiz büyük kütleleri idare eden ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran..."⁽²⁸⁾, "durduran", "gezdiren", "yandıran", "idare eden", "çalıştıran" gibi ifadelerle baktığımızda bu faaliyetlerin birer esmaya dayandığı görülür. Aynı zamanda fil varsa o fili yaparı akla getirir.

Görüldüğü üzere burada bütün bu faaliyetleri yapan, 'O' dur. Yani hitap gaibanedir. Mahlukatın, seyyaha Allah'ı anlattıkları bu gaibane iletişim uzaktan yakına, büyük varlıklardan küçüklere, cansızlardan canlılara doğru yapılır. Üç külli muarrif olan Kur'an, Hazret-i peygamber ve kainat kitabı mertebelerini içerir. Vacibu'l-Vücuda, şehadet delilleridir. Bundan sonraki aşama şahitlikten müşahitliğe geçiştir.

Bu mertebelerdeki varlıkların verdiği her bir marifet (bilgi) yolcunun yedi dimağ mertebeleri⁽²⁹⁾nden süzülerek itikat boyutuna ulaşır. Gaibane iletişimde, mahlukatın Sahibiyle, 'O', iletişim dili kullanılır: O, rahmandır, O, rahimdir gibi.

Her varlık üzerinde manalar taşımaktadır. İnsan şuurlu varlık olarak o manaları okuma sorumluluğundadır. Bu bir farklı iletişim çeşidi olarak tefekkürdür. Tefekkürde okuyan ile okunan arasında bir iletişim

27 <https://sorularlarisale.com/ayetul-kubranin-otuz-uc-mertebesinin-sematik-olarak-gosterimi-ve-izahini-yapar-misiniz>

28 Bediüzzaman Said Nursi, Şualar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.175.

29 *Dimağın yedi mertebesi; tahayyül, tasavvur, taakkul, tasdik, iz'an, iltizam, itikad.

gerçekleşmektedir. Bu, yaratıcı hakkında yapılan bir gaibane iletişimdir. O varlık üzerindeki ilimleri mütalaa etmek ve o ilimlerin sahibini zikretmektir. Onun için önce gaibane iletişim gerçekleşmelidir. Varlık, üzerindeki marifeti yolcuya aktarmak durumundadır. O marifet, Yaratıcıyı fillerinden, isimlerinden, sıfatlarından bilmeyi kolaylaştırır. İlimle yaratıcı bulunduğu için, iman tahkiki düzeye ulaşır. Bütün varlığın yaratıcısından bahsetmesi, yaratıcıyı tanımayı ve bulmayı kolaylaştırır. Zaten yaratıcıyı tesbih eden varlığın bu tesbihini Yaratıcıya takdim etme sorumluluğu da irade ve şuur sahibi insana verilmiştir. Onun için bu sorumluluğunu yapmayan insan, insan sıfatından uzaklaşır. Gaibane iletişimden sonra hazırane, muhataba suretindeki iletişime geçilir.

c- Hazırane-muhataba suretinde iletişim

Burası, kainattan Halıkını soran seyyahın gaibanedan hazırane- muhataba suretindeki iletişime geçişi olan⁽³⁰⁾ ikinci yolculuğudur. Burada Yaratıcıya yakınlığın ifadesi olan 'Sen' diliyle iletişim kurulur. 18. mertebeden 33. mertebeye kadar olan hakikatler yolculuğudur. Yolcu, burada varlıklar üzerindeki Allah'ın şe'n, sıfat ve isimlerinin tecellilerine müşahit olur. Yani gaybi olan şahitlikten, hazır olan müşahitliğe geçer. 13 hakikat, 3 menzilde toplanır. Bu menzillerde yaratıcının uluhiyet-i mutlaka, rububiyet-i mutlaka, kemalat, hakimiyet, kibriyat ve azamet gibi pek çok şunatıyla birlikte fettahiyet, rahmaniyet, müdebbiriyet ve idare ve rahimiyet ve rezzakiyet gibi isim ve sıfatları müşahede edilir. Bizzat muhatap olunan tevhidî delillerle artık burası 'aradığını aradığından sorma', 'Her şeyi gösteren güneşi, güneşten sormak gerekir.' kıvamıdır. 'O' iletişim dilinden 'Sen' diline geçilir. 'Ancak 'Sen'den yardım isterim' gibi.

18 mertebelik gaibane marifet iletişimi yapılmadan, 13 mertebelik hazırane muhataba iletişimi yapılmaz, noksan kalır; hazırane muhataba iletişimi yapılmadan da gaibane marifet iletişimi noksan kalır. Bunların biri diğerinin lazımı gibidir.

Gaibane iletişimde kainat Halık'ı hakkında mahlukattan marifet/bilgi toplanır, sonra bu marifetle muhataba suretindeki iletişimle ibadet/amel yapılır.

Bundandır ki, marifetsiz (bilgisiz) amel makbul olmadığı gibi, amelsiz marifet de makbul değildir. Böyle olursa, "bilgi var amel yok; amel var bilgi yok" gibi bir garabet olur.

Hazırane - muhataba suretindeki iletişimde yolcu, Allah'ın şunatının tecellilerini ve yakınlığını; her şeye her şeyden, bize de bizden daha yakın olan Halıkın var ettiği, beslediği, idare ettiği ve şefkatle terbiye ettiği varlıklar olduğunu fark eder. Bir anlamda çok uzaklarda aradığını en yakınında bulur.

İlimle yaratıcı bulunduğu için, iman tahkiki düzeye ulaşır. Bütün varlığın yaratıcısından bahsetmesi, yaratıcıyı tanımayı ve bulmayı kolaylaştırır.

*Tefekkür
yolculuğu;
dünyaya gelen her
insanın en birincil
gündemidir.
Bu yolculuğu en
kamil manada
Hazret-i
Peygamber, gözle
görülme-
yen
alemleri de
gezerek, kab-ı
kavseyn
makamına kadar
giderek yapmıştır.*

Bu iki külli seyahat tamamlandığında yolcu; “Her yerde aradığım ve her şeyden sorduğum Halık’ımın ve Maliki’min vücutuna ve vahdetine şahadet eden otuz üç hakikati gördüm ve dinledim.”⁽³¹⁾

Bu tefekkür yolculuğu; dünyaya gelen her insanın en birincil gündemidir.

Bu yolculuğu en kamil manada Hazret-i Peygamber, gözle görülmeyen alemleri de gezerek, kab-ı kavseyn makamına kadar giderek yapmıştır. Böylece insanlığın yaratılış amacı olan necisin, nereden geldin, nereye gidiyorsun, bu alemde vazifen nedir gibi en temel sorularına mukni cevaplar vermiştir.⁽³²⁾

Evet, insanın bu gibi varoluşsal problemiyle ilgili sorular, bütünü görmesi mümkün olmayan salt akılla çözülebilecek nitelikte değildir.⁽³³⁾ Ancak vahiyden destek alan ilim bu sorulara sağlıklı cevaplar verebilecektir.

Bu asırda ise, peygamber varisi Bediüzzaman bu yolcuğu Ayetü’l-Kübra eseriyle yapmıştır. Bu eser, imansızlığın hüküm sürdüğü bu ahirzamanda insanın varoluşsal seyahatini nasıl yapması gerektiğinin güzel bir örneğini teşkil ediyor.

3. Bölüm

‘Tefekkürî iletişim’ yolculuğunun faydaları nelerdir?

Seyyahın bu yolculuğu, zişuur bütün insanların gerçekleştirmesi gereken bir ‘insan olma ödevidir’.

Bu model sağlıklı bir kulluk inşası yapıyor. İnsan bu inşayı gerçekleştiriyorsa bu suç kendisindedir. “Mutlu değilseniz suç sizindir”⁽³⁴⁾ diyen psikiyatrist aslında, insanın bu kulluk inşasındaki ihmeline dikkatleri çekiyor.

İnsan kendi anlamını, etrafındaki varlığa yüklediği anlamla bulur. Bu, insanın varoluşsal problemlerini çözen bir yaklaşımdır.

Bu tefekkürî iletişimle insan varlığının anlamını keşfeder. Kendinin anlamlı varlıklar içinde olduğunu düşünen, onlarla olmaktan mutlu olur. Kendini mutsuz eden varlıklardan da uzak durur. Böylece kişi kendini kontrol etmiş olur. “Kendini kontrol etmeyi başarabilen ve hayatta gerçekçi hedefleri olan insan, beynini iyi ve doğru kullanabilir. Beynini iyi ve doğru kullanabilen insan, beyninde mutluluk kimyasallarının salgılanmasını sağlar. Diğer ifade ile serotonin ve endorfin gibi hormonların düzeyini yükseltir ve mutluluk yeteneğini geliştirir.”⁽³⁵⁾

Bu anlamlandırma insandaki pozitif duyguları uyandırır, yalnızlığını giderir, can sıkıntısı, ümitsizlik, tükenmişlik sendromu gibi ruhsal problemlerini bu tefekkürî iletişim tedavi eder.

31 A.g.e, s.279.

32 Bediüzzaman Said Nursi, İşaratü’l-İ’caz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.29.

33 İsmail Tezer, Her Şey O’ndan Haber Verir, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2013, s. 195.

34 Kemal Sayar, Her Şeyin Bir Anlamı Var, Tımas, İstanbul, 2009, s.34.

35 Nevzat Tarhan, Kendinizle Barışık Olmak, Tımas, İstanbul, 2010, s. 17.

Sahibini bulan insan; sınırsız ihtiyaçlarına ve sayısız düşmanlarına karşı kendini daha bir güvende hisseder.

İnsan sahip olduğu nimetleri fark edince 'değerlilik' duygusu kazanır.

Mahlukatla bu tefekkürü iletişim, 'mahlukat kardeşliği' duygusu uyandırır ve her şeyi kendine dost bulur, mutlu olur. Bu 'tefekkürü iletişim'le kazandığı imanı ona; 'Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet alır'⁽³⁶⁾, der; huzuru, 'huzur'da bulur. Bütün bu esaslar; 'iyi bir kul olmanın şartları'dır; hayat yolculuğunda, her bir zişuur 'iyi bir kul olmak' dıasındadır. Kainattan hâlıkını sorma yolculuğu, yüksek tefekkür olarak her insanın varoluş amaçları içinde en önemlisidir. Dünyevi huzuru da bu tefekkürün zenginliğine ve derinliğine bağlıdır.

Sonuç

Ayetü'l-Kübra'da, insanın kendi ile, (aklı, kalbi) Rabbi ile, varlık ile, varlıklar alemi ile, diğer taraftan varlığın insan ile, hal diliyle yoğun bir iletişim ağı ve araçları dikkat çeker.

Şuur sahibi insanın, kendisinin ve kainatın, varlık amacı olan Rabbi ni tanıma ve bilme sorumluluğu çerçevesinde her varlık ile bir iletişim dili bulup konuşması ve onun üzerindeki ilimleri, hikmetleri okuması ve bütün bunları yaratıcısını gösteren birer delil olarak kabul etmesi, iman temelli bir tefekkürü iletişimin sonucudur. Böylece insan bu tefekkürle tahkiki imana ulaşır.

Böyle bir haldeki insan da, hem kendisinin sahip olduğu nimetlerden hem de alemde var edilen nimetlerden lezzet alır. Onlara bir değer gözüyle bakar ve Verene teşekkür eder, O'na ibadet eder. İnsanın yaratılış amacı da budur.

Bu şuur kavuşan insan elbette varlık alemi içinde yaşamaktan mutlu olur. Her varlık onun için mahlukiyet cihetinde bir arkadaş olur. Bu haletteki bir insanda yalnızlık, karamsarlık, anlamsızlık, can sıkıntısı gibi manevi hastalıklar görülmez. İnsan kul olduğu şuuruna varır ve yaratıcısı ile güçlü bağları oluşur. Dayandığı mutlak güç olan Yaratıcının varlığı ve esma ve sıfatlarıyla her yerde her an tecelli etmesini tefekkür edebilmesi, insanın yaratılış amacını gerçekleştirmesi anlamına gelir. Böylece varlık üzerindeki mesajı doğru okuyan insan, her şeyden Yaratıcıya giden bir yol bulmuş olur. Rabbine kavuşur. Varlıktan amaç da budur.

Kaynaklar

Gökçe, Orhan, İletişim Bilimine Giriş, Ankara, 2006.

İşık, Metin, İletişimden kitle iletişime, Konya 2000,

Nursî, Bediüzzaman Said, İşaratü'l-İ'caz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.

Nursî, Bediüzzaman Said, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.

36 Bediüzzaman Said Nursî, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 801.

*Ayetü'l-Kübra'da,
insanın kendi
ile, (aklı, kalbi)
Rabbi ile, varlık
ile, varlıklar alemi
ile, diğer taraftan
varlığın insan ile,
hal diliyle yoğun
bir iletişim ağı
ve araçları dikkat
çeker.*

-
- Nursî, Bediüzzaman Said, Sözlür, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Nursî, Bediüzzaman Said, Şualar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Osmanlıca-Türkçe Lügat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2001.
- Sayar, Kemal, Her Şeyin Bir Anlamı Var, Timaş, İstanbul, 2009.
- Tarhan, Nevzat, (Prof. Dr.) Kendinizle Barışık Olmak, Timaş, İstanbul, 2010.
- Tarhan, Nevzat, (Prof. Dr.), Çağın Vicdanı Bediüzzaman, Nesil, İstanbul, 2012.
- Tezer, İsmail, Her Şey O'ndan Haber Verir, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2013.
- İnternet Kaynakları:
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tefekk%C3%BCr>
- <https://sorularlaislamiyet.com/ben-gizli-bir-hazine-idim-bilinmek-istedim-bilinmeye-muhabbet-ettim-ve-kainati-yarattim-mealindeki>
- <https://sorularlarisale.com/ayetul-kubranin-otuz-uc-mertebesinin-sematik-olarak-gosterimi-ve-izahini-yapar-misiniz>